

ВИКОРИСТАННЯ ЛІСОПАРКОВОЇ ЗОНИ ЛЬВОВА ДЛЯ РЕКРЕАЦІЇ ТА ВІДПОЧИНКУ НАСЕЛЕННЯ

Тетяна Прикладівська

*Ботанічний сад Національного лісотехнічного
університету України*

Зростання чисельності міського населення та погіршення екологічного та психологічного середовища міст – це одна із основних причин, яка зумовлює інтенсивне використання лісів в якості місць масового відпочинку. Чисте повітря, відсутність шумових подразників, позитивний емоційний вплив гарних краєвидів, приємних запахів, щебетання птахів – все це сприяє повноцінному відпочинку і є запорукою покращення здоров'я та настрою [1, 4, 7, 8].

Вивченням ролі лісів і міських зелених насаджень в екології та психології людини займаються багато дослідників. Соціологічні дослідження показали, що біля третини людей приходять до лісу, перш за все, в пошуках тиші. Зелені насадження відіграють важливу роль в ізоляції населення від джерел шуму, оскільки вони найкраще зменшують шум самої шкідливої – високої частоти. Встановлено, що крони листяних порід поглинають 26% падаючої на них звукової енергії, а відбивають і розсіюють 74% [7]. Для повноцінного відпочинку потрібна тиша, але не абсолютна, а відносна, яка супроводжується тими помірними природними звуками, до яких людина звикла тисячоліттями і які приємні для слуху. Ліс сам по собі не тільки не продукує шкідливих для людини звуків, а навпаки позитивно впливає на слуховий апарат. Окрім благотворного впливу природних «шумів» на організм людини, ліс очищує повітря від пилу та інших шкідливих речовин, виступає продуцентом фітонцидів, що сприяє очищенню та іонізації повітря.

Рекреаційні ліси – це особливі землі лісового фонду, на яких функція рекреаційного лісокористування є провідною. Іншими словами, це лісові території, які вже перетворені у місця організованого, в тій чи іншій мірі, відпочинку для населення або ж повинні стати такими. Найважливішою якісною відзнакою лісопаркових рекре-

аційних лісів має бути їх підготовленість до масового відпочинку, що досягається відповідним благоустроєм території, достатньою густою та стійкою мережею доріг і стежок, використанням малих архітектурних форм та ін.

Згідно Постанови Кабінету Міністрів України від 16 травня 2007 року № 733 «Про затвердження Порядку поділу лісів на категорії та виділення особливо захисних лісових ділянок» виділено окрему категорію рекреаційно-оздоровчих лісів до якої віднесено лісові ділянки, що виконують рекреаційну, санітарно-гігієнічну та оздоровчу функцію, а також використовуються для туризму, заняття спортом, санаторно-курортного лікування та відпочинку населення.

Станом на 01.01.2009р. площа виділених за спеціальними нормативами рекреаційно-оздоровчих лісів навколо Львова становила 14921га, а площа лісопаркової частини лісів зеленої зони в їх складі – 12481га. З точки зору відпочинку та туризму природні умови лісопаркової частини лісів зеленої зони Львова створюють хороший потенціал для її рекреаційного використання: неоднорідний, місцями виразно горбистий рельєф, м'який клімат, різноманітні типи рослинності. Однак, відсутність на цій території великих рік і водойм, що зумовлено її розташуванням в системі Головного європейського вододілу, не може не знижувати рекреаційної цінності ландшафтів, що в свою чергу зумовлює переважання короткочасних видів відпочинку над тривалими, а також використання лісових насаджень як основного місця відпочинку населення.

За породним складом лісові масиви лісопаркової частини зеленої зони Львова розподіляються наступним чином: дубові та букові насадження становлять біля половини, а хвойні насадження, серед яких домінують сосна та модрина, – до 1/5 вкритої лісом площі. У віковій структурі лісових насаджень переважають середньовікові деревостани, які майже досягають двох третіх, а частка стиглих та пристигаючих деревостанів становить незначно менше третини вкритої лісом площі. Аналіз показників рекреаційної характеристики земель засвідчує, що переважна їх більшість відзначається сприятливими для рекреації показниками. Так, майже 80% виділів належать до 2-го та 1-го класів пішохідної доступності, 73% – до

2-го та 1-го класів стійкості, 74% мають середню рекреаційну оцінку, а 17% – високу. Крім того, за додатковою рекреаційною оцінкою на площі 2091га містяться варті уваги пам'ятки, на площі 2648 га є елементи благоустрою території, на площі 3941 га можливий любительський збір ягід, а на площі 10га встановлені укриття від негоди. І лише кілька відсотків території характеризуються низькими показниками рекреаційної оцінки, а саме, 4-тим і 5-тим класами пішохідної доступності, 4-тим і 5-тим класами стійкості.

Відпочинок в лісі – це складний різнобічний процес, в якому найбільш вагомими є два протилежні за взаємодією напрямки. З одного боку, це широкий комплекс позитивних впливів природних факторів на людину, про що було згадано вище, а з іншого боку, це негативний вплив людини на природу. Адже ніяке відвідування природних комплексів, навіть суворо регульоване, не може протікати без небажаних наслідків впливу на них. Найбільшої шкоди лісові масиви зазнають тоді, коли не підготовлений (свідомо) для відпочинку турист приходять у непідготовлений (організаційно) для відпочинку ліс. Завданням науки і практики є встановлення оптимального співвідношення чисельності відвідувачів і видів рекреаційної діяльності та проведення відповідних господарських заходів для збереження можливостей лісового середовища виконувати клімато-регулюючі, санітарно-гігієнічні, протирозійні та рекреаційні функції.

Оскільки третя частина лісів зеленої зони Львова представлена буковими насадженнями, автором впродовж 25 років досліджувались аспекти впливу рекреаційного навантаження на зміни основних ярусів букових біогеоценозів зеленої зони Львова [2, 5, 6]. Стационарні моніторингові дослідження показали, що рекреаційне використання букових біогеоценозів призводить до змін у всіх ярусах: ґрунті, лісовій підстилці, трав'яно-чагарничковому ярусі, підрості, деревостані. Оскільки найбільший негативний вплив на ліс мають північні, найсуттєвіші зміни відбуваються у нижніх ярусах – ґрунті, підстилці, трав'яному покриві. Із зростанням рекреаційного пресу погіршуються основні водно-фізичні властивості ґрунту (під дорогами і стежками до глибини 30-40см, а під міжстежковим простором

до глибини 10-20 см), скорочуються запаси вологи у верхньому півметровому шарі ґрунту, зменшуються запаси лісової підстилки, витоптується трав'яне вкриття. В результаті погіршуються гідрологічний режим та лісорослинні умови, а вологі і родючі ґрунти починають трансформуватись у більш сухі та бідні.

У процесі досліджень було проведено також аналіз видів рекреаційної діяльності та облік відвідування деяких рекреаційних об'єктів і лісових масивів. Серед основних видів літньої рекреації було зафіксовано піші та велосипедні прогулянки, різноманітні спортивні заняття, в тому числі змагання з кросу, альпінізму, орієнтуванню на місцевості, збір грибів і ягід, лікарських та декоративних рослин, пікніки з розведенням вогнищ і встановленням палаток, відпочинок біля водойм. У зимку із стійким сніжним покровом поширені такі види зимової рекреації як: катання на лижах та санчатах з гір, лижні прогулянки, сніжні турпоходи. Облік чисельності відвідувачів проводили у наступні періоди: 1979-82 рр., 1995-96 рр. та 2005-06 рр. Найвищими показниками відвідування у перший період відзначались зона відпочинку 'Комсомольське озеро', де кількість відпочиваючих у вихідні літні дні сягала до 180 люд/га/год., та урочище 'Лисиничі' з цікавим геологічним об'єктом природи Чортовою скелею, на галявині біля якої у вихідні літні дні налічувалось до 150 люд/га/год. Місця пікнікового відпочинку у літні дні відзначались середньою чисельністю 3-8 люд/га/год. з максимумом до 15-20 люд/га/год.

Повторні дослідження у 1995-96 рр. співпали з періодом глибокої економічної кризи. Кількість відвідувань у весняно-літній період суттєво знизилась, а у осінній період дещо зросла, так як збирання грибів набуло більш вагомого значення. В загальному кількість відвідувачів у приміських лісах в порівнянні із попереднім періодом помітно зменшилась (на 15-20%) і це призвело до незначного покращення водно-фізичних властивостей ґрунту.

Обстеження лісопаркової частини лісів зеленої зони Львова у період 2005-06 рр. та облік відвідування на території Винниківського лісництва показали, що найвищим рівнем відвідування відзначається зона відпочинку біля озера, де у погожі літні дні знаходилось до

120 люд/га/год., а у лісових масивах, які безпосередньо межують із цією зоною відпочинку – до 5 люд/га/год. Суттєве зменшення відвідування у порівнянні з першим періодом досліджень (майже в 2,5 рази) встановлено в лісових масивах урочища навколо Чортової скелі – до 6-12 люд/га/год. у вихідні літні дні. Такі зміни у відвідуванні лісових насаджень призвели до покращення просторової і вікової структури підросту, а також до зменшення об'ємної ваги верхнього шару ґрунту та збільшення товщини лісової підстилки відповідно на 5-9% та 11-36%, причому найбільша різниця зафіксована на ділянках з найменшим відвідуванням. Все це засвідчує про достатньо високу стійкість букових насаджень до рекреаційного навантаження при умові помірною дозованого відвідування (стабілізація пішохідних маршрутів, благоустрій найбільш відвідуваних ділянок лісу, т. ін.) і перспективу подальшого їх використання для активного відпочинку населення.

Рекреаційне використання природного середовища по своїй суті є соціально зумовленим процесом. Але на даний момент в нашому суспільстві ще не створені всі необхідні організаційні передумови для оптимального використання рекреаційного потенціалу приміських лісів, а потреби людини не завжди збалансовані з можливостями природи. Тому, чим інтенсивніше використовуються рекреаційні ліси, тим більш яскраво вимальовуються всі протиріччя такої проблеми і тим чіткіше проявляються зворотні зв'язки. В першу чергу викликають тривогу негативні зміни в найбільш популярних і відвідуваних місцях відпочинку, які можуть призвести до реального скорочення територій з найвищим рекреаційним потенціалом. Різнобічне вивчення швидкості цих процесів повинно бути спрямоване на досягнення балансу в його регулюванні, а також обґрунтованому плануванні оздоровчих і відновних заходів, як для суспільства, так і для природи [1, 2, 3, 7, 8, 9].

Література:

1. Влияние массового туризма на биогеоценозы леса / Под общ. ред. Н. Н. Марфенина. – М.: МГУ, 1978. – 72 с.
2. Зеленський М.Н., Реакція букових насаджень на рекреаційні наванта-

- ження / М.Н. Зеленський, Т.Р. Прикладівська // Наукові праці. – Вип.2. – Львів: Видавництво Національного Університету Львівська політехніка». 2003. – С. 89–95.
3. Кучерявый В.А. Лесопарковая деятельность в пригородных лесах // Лесное хоз-во, лесн., бум. и деревообработ. пром-сть. – Киев, 1982. – Вып. 13., С. 20-22.
  4. Полякова Г.А. Рекреация и деградация лесных биогеоценозов / Г.А. Полякова // Лесоведение, 1976. – №3. – С. 70 – 80.
  5. Прикладівська Т.Р. Моніторинг рекреаційних букових біогеоценозів зеленої зони Львова як основа їх раціонального використання і збереження / Т.Р. Прикладівська // Лісове господарство, лісова, паперова та деревообробна промисловість. – Вип. 32. – Львів: Національний лісотехнічний університет України, 2006. – С. 253 – 263.
  6. Прикладовская Т.Р. Изменение основных компонентов буковых биогеоценозов зеленой зоны г.Львова в результате рекреационного воздействия: Автореф. дис. ... канд. с.-х. наук / Т.Р. Прикладовская – Х., 1986. – 15 с.
  7. Рекреационное лесопользование в СССР. М.: Наука, 1983. -128 с.
  8. Рысин Л. П. Проблема оптимизации рекреационного лесопользования / Л. П. Рысин // Лесн. х-во. – 1983. – №3. – С. 155–158.
  9. Суна Ж.Ю. Реставрация лесов отдыха, пострадавших от антропогенного воздействия / Ж.Ю. Суна // Охрана примечательных природных объектов в Латвийской ССР. – Рига, 1975. С. 100 – 116.

АНАЛІЗ РЕКРЕАЦІЙНО-СПОРТИВНИХ ІГОР В ПРОГРАМАХ НАЙБІЛЬШИХ КОНТИНЕНТАЛЬНИХ СПОРТИВНИХ ЗМАГАННЯХ

Дробний Петро, Дробний Сергій

Львівський державний університет фізичної культури

Актуальність. У зв'язку зі збільшенням випадків травматизму і смертністю дітей на уроках фізичної культури в загальноосвітніх школах та у вищих навчальних закладах I-II рівнів акредитації України, і постановою Кабінету Міністрів України від 05.11.2008 року „Про відміну Державних тестів і нормативів оцінки фізичної підготовленості населення України”, актуальним стало питання

формування змісту програми з фізичної культури в школах, ПТУ, ВПТУ і коледжах та оцінки фізичної підготовленості школярів та студентів.

На сьогодні в Україні питання щодо ефективності фізичної підготовленості учнів та оптимізації програми з фізичного виховання в школах залишається відкритим. Державні тести проіснували 12 років і вже більше року в державі не існує єдиної системи оцінки фізичної підготовленості населення.

Виходячи з історично-політичних, соціально-економічних реалій України, які склалися на сьогодні, вибір необхідно робити на основі історичних і культурних цінностей українського народу, враховуючи менталітет нації. Крім того, необхідно брати на озброєння передові досягнення в галузі фізичної культури і спорту всіх країн світу і опановувати їх досвід. На нашу думку, це могли-би бути рекреаційні ігри різних народів світу.

Метою нашої роботи було аналіз рекреаційних ігор в програмах найкрупніших регіональних спортивних форумів з метою їх відбору і включення в програми ЗОШ, ПТУ, ВПТУ, коледжі і ВНЗ III – IV рівнів акредитації.

Завдання: 1. Проаналізувати історію виникнення і розвитку рекреаційних ігор на окремих континентах.

2. Вивчити зміст рекреаційних ігор в програмах найкрупніших регіональних або континентальних змагань.

3. Визначити найпопулярніші рекреаційні ігри на окремих континентах.

Результати дослідження. Історія виникнення і розвитку рекреації припадає на другу половину XIX століття. Зародження рекреаційного руху розпочалось в Європі і Америці, тут почали утворюватись рекреаційні організацій. Спроби об'єднати рекреаційні організацій відбувалися як на рівні територіальних і заводських організацій окремих країн, так і релігійних конфесій світу.

У 1885 році була створена Американська асоціація відновлення здоров'я та фізичного виховання, яка була покликана об'єднати усі територіальні і заводські організацій США, а в 1906 році Національна рекреаційна організація.